

Aký smer nabrala za 25 rokov zahraničná politika?

Pavol Demeš

zahraničnopolitický analytik, v rokoch 1991-92 bol ministrom medzinárodných vzťahov SR a bol tiež zahraničnopolitickým poradcom prvého slovenského prezidenta Michala Kováča

(VI. diskusia, 25 rokov po, 1989-2014. ©BIH/BISLA)

Slovenská zahraničná politika prešla od Nežnej revolúcie podnes pozoruhodným kvalitatívnym vývojom. Na jej vzostupoch a prepadoch sa podieľal pomerne búrlivý vnútropolitický vývoj a zásadné zmeny v Európe po páde berlínskeho múra. V dôsledku súčasných kríz v EÚ a NATO, ale najmä konfliktnému správaniu Ruska, vedúceho k rozkolísaniu postsovietskeho priestoru, je dnes slovenská zahraničná politika vystavená viacerým neľahkým skúškam.

Slovenská zahraničná politika sa začala rozvíjať po novembri 1989 ako súčasť politiky Česko-Slovenska. Za jej realizáciu bolo zodpovedné novozriadené ministerstvo medzinárodných vzťahov SR. Po rozdelení federácie sa tento rezort diplomacie mení na ministerstvo zahraničných vecí samostatného štátu. Túto počiatkovú fázu zachytáva samostatná knižná publikácia významného slovenského diplomata Miroslava Mojžitu : Kňažko – Demeš – Kňažko. Formovanie slovenskej diplomacie v rokoch 1990 – 1993.

Slovensko ako nový štát na mape Európy sa napriek pochybnostiam pomerne hladko etablovalo na medzinárodnej scéne. Od začiatku deklarovalo vôľu vstúpiť do európskych a transatlantických zoskupení spolu so susedmi z visegrádskej skupiny. Počiatkový zahraničnopolitický kapitál Slovenska sa však začal strácať vinou prehlbujúcej sa autoritárskej politiky premiéra Vladimíra Mečiara. Tento zručný populistický politik bol zdrojom vnútropolitického a spoločenského napätia až do roku 1998, kedy bol v dôsledku masovej mobilizácie a volebného procesu porazený. Ministri zahraničných vecí sa striedali v rokoch 1993-98 ako na bežiacom páse. Bolo ich päť. Odchod Mečiara a jeho garnitúry z čela vlády odblokoval nielen domáce spoločensko-politické zmeny, ale aj medzinárodnú izoláciu krajiny.

Na Slovensku nastupuje po roku 1998 fáza hlbokých reforiem a integračnej akcelerácie do EÚ a NATO. Počas dvoch vlád Mikuláša Dzurindu Slovensko dobehlo zameškané a splnilo podmienky pre vstup do najprestížnejších klubov, akými sú OECD (vstup v roku 2000), Severoatlantická aliancia a Európska únia (vstup na jar v roku 2004). Slovensko sa jednoznačne zakotvuje do západného civilizačného priestoru. V tejto fáze Slovensko zažíva zahraničnopolitické hviezdne chvíle. V čele

rezortu diplomacie stál po celé obdobie Eduard Kukan. Slovensko svojím *drivom* prekvapilo a v svetovej tlači sa spomína v superlatívoch.

Ani koalíčná vláda Mikuláša Dzurindu však nebola imúnna voči prejavom korupcie a vnútropolitickým napätiam, čo viedlo k nabúravaniam dôvery ľudí. Na scénu nastupuje v roku 2006 nový dominantný politik Robert Fico. I za jeho vlády pokračuje prehľbovanie eurointegrácie. Slovensko sa prepracovalo v roku 2007 do schengenského priestoru, čím sa rušia bariéry pre pohyb ľudí po krajinách EÚ. Splnením ekonomických kritérií a vstupom do eurozóny v roku 2009 dokonca Slovensko predstihlo Českú republiku a partnerov z visegrádskej skupiny, čo vzbudilo náležitý rešpekt a zvýšilo našu medzinárodnú prestíž.

Dopady netransparentnej domácej politiky a strata dôvery ľudí v spravodlivosť vyniesli do premiérskeho kresla Ivetu Radičovú. Jej koalíčná pravicová vláda sa však po krátkej dobe v dôsledku vnútorných pnutí a nezhôd živených aj ekonomickou krízou v EÚ a finančnou podporou Grécku rozpadá.

Po predčasných voľbách v roku 2012, ktoré viedli k neočakávanému triumfu strany Smer – sociálna demokracia, sa vytvára vláda jednej strany pod vedením staronového premiéra Roberta Fica. Pri obsadzovaní postu šéfa diplomacie neimprovizoval a nominoval naň renomovaného diplomata Miroslava Lajčáka. Zahraničná politika Slovenska je po 25 rokoch charakterizovaná dobudovaním inštitúcií a zakotvením do medzinárodných inštitúcií. Okrem vládnych inštitúcií sa na jej formovaní podieľajú i neštátni aktéri. Na viacerých univerzitách pôsobia špecializované fakulty a odbory, pripravujúce budúcich špecialistov pre oblasť medzinárodných vzťahov.

Verejná mienka je stále väčšinou naklonená nášmu členstvu v EÚ a NATO. Alarmujúco nízka volebná účasť v májových voľbách do Európskeho parlamentu a zhoršujúca sa bezpečnostná situácia vo svete to však môžu zmeniť. Pod vplyvom vývoja na východ od nás sa spustila vážna hodnotová diskusia, ktorá môže mať dopad na zahraničnopolitické myslenie a prax na Slovensku. Vážnou otázkou ostáva, do akej miery sa zastaví politická fragmentácia, prepád dôvery ľudí vo verejné inštitúcie a naštartuje sa ekonomický rast. Už blízka budúcnosť ukáže, či bude mať nový prezident Andrej Kiska zásadnejší vplyv na spoločensko-politické dianie a zahranično-politický diskurz na Slovensku.